

LA NORMALITZACIÓ LINGÜÍSTICA DEL SISTEMA EDUCATIU EN LA COMUNITAT LINGÜÍSTICA CATALANA. DE BAIX A DALT I DE DALT A BAIX

Marc Guevara Claramunt

Universitat Autònoma de Barcelona, Plataforma per la Llengua, España.

Email: mguevaraclaramunt@gmail.com

ORCID: 0000-0002-6068-8690

Enviado: 06/03/2023

Aceptado: 28/09/2023

DOI: <https://doi.org/10.47133/renepylen202105>

Resum

En aquest article exemplificarem possibles actuacions de normalització lingüística del català a través de l'activitat d'una associació que té abast en tot el domini lingüístic del català, Plataforma per la Llengua. Les activitats relatades són de diferents tipus, estudis, campanyes i activitats concretes, i demostren com es possible que gràcies a la força d'una base social com la de Plataforma per la Llengua, 26.000 socis, es pot intervenir en els usos lingüístics, en la direcció que requereix la normalització lingüística, de baix a dalt. Si l'acció és reeixida, és possible que els resultats s'observin de dalt a baix a partir de mesures de planificació lingüística de les institucions, com demostren en aquest cas les actuacions de l'entitat en l'àmbit educatiu.

Paraules clau: normalització lingüística, llengua catalana, Plataforma per la Llengua, política lingüística i associacionisme.

Abstract

In this article we will exemplify possible actions for the linguistic normalization of Catalan through the activity of an association that covers the entire linguistic domain of Catalan, Plataforma per la Llengua. The activities described are of different types, studies, campaigns and specific activities, and demonstrate how it is possible that thanks to the strength of a social base like that of Plataforma per la Llengua, 26,000 members, it is possible to intervene in linguistic uses, in the direction that language standardization requires, from bottom to top. If the action is successful, it is possible that the results will be observed from top to bottom based on linguistic planning measures of the institutions, as demonstrated in this case by the actions of the entity in the educational field.

Keywords: language standardization, Catalan language, Platform for the Language, language policy and associationism.

La normalització lingüística del sistema educatiu en la comunitat lingüística catalana. De baix a dalt i de dalt a baix

En aquest article analitzarem actuacions concretes de Plataforma per la Llengua per normalitzar la llengua catalana per demostrar com una entitat amb una base social àmplia és capaç d'intervenir en els usos lingüístics en la societat. Aquest factor és el tret característic de la normalització, una adaptació de la sociolingüística catalana del que es coneix per *Language Planning*, però que entén que la direcció de l'actuació és de baix a dalt.

Així, a l'apartat 2 exposarem un marc teòric que serveixi per tenir clares les bases del que es concep per *normalització lingüística* en la tradició de la sociolingüística catalana, que va començar els anys 60 gràcies a autors com Lluís V. Aracil i Rafel Ninyoles. Alhora, en aquest apartat oferirem algunes dades sobre l'estat del català en tot el domini lingüístic per tal que el lector conegui quina és la realitat de la llengua als diferents territoris de parla catalana.

L'objectiu de la recerca és relacionar les bases teòriques de la normalització lingüística en sentit estricte dels seus pensadors amb la tasca de l'entitat Plataforma per la Llengua, per demostrar amb exemples com a través d'una base social es pot intervenir en els usos lingüístics. Aquesta associació, amb més de 26.000 socis i trenta anys d'història, ha aconseguit resultats i la intervenció de les institucions per millorar la situació del català en àmbits concrets.

Les actuacions de Plataforma per la Llengua es poden classificar en tres tipus. D'una banda, els estudis, que permeten tenir una bona diagnosi de la situació de la llengua en un àmbit concret i detectar problemes per saber on i com cal actuar. D'una altra banda,

amb els resultats obtinguts es poden plantejar campanyes de sensibilització per conscienciar la població de fer servir la llengua en un àmbit concret o de reivindicar els seus drets lingüístics, que també són molt necessàries per aconseguir canvis de tendència. Per acabar, el tercer tipus d'actuacions són les activitats concretes, l'organització de projectes concrets amb usuaris que se'n beneficiïn per tal que tinguin contacte amb la llengua de diverses maneres.

Aquests tipus d'actuacions, en aquest cas organitzades per Plataforma per la Llengua, s'expliquen a l'article en diferents parts. A l'apartat 3 trobem dos exemples d'estudis fets en l'àmbit educatiu, tots dos per mesurar l'ús del català a l'hora del pati en centres educatius. I a l'apartat 4 trobem tres exemples, dos projectes en què es relaten activitats concretes de l'entitat, els tallers per a joves i els plans d'actuació lingüística i integral, i un exemple de campanya de sensibilització, *No t'excusis, tots som referents lingüístics*. D'aquesta manera, il·lustrem a través de diferents exemples d'actuacions quines maneres hi ha de dur a terme la normalització d'una llengua per mitjà d'associacions amb una base social àmplia i mobilitzada.

La normalització lingüística: dades sociolingüístiques sobre l'estat del català

La tradició catalana sociolingüística ha tingut preferència per l'expressió *normalització lingüística* per fer referència a les activitats dirigides a promoure l'ús d'una llengua i, per tant, a estandarditzar-la. La concepció de la planificació lingüística (*Language Planning*) d'autors com Haugen (1983) o Fishman (1991) ha estat considerada intervencionista, és a dir, consistents de mesures preses pels governs dels estats o regions: de dalt a baix. En canvi, la

normalització es concep de baix a dalt, és a dir, de la força social (els parlants) als governs:

Es pot objectar que l'acció política en un marc democràtic neix des de la voluntat col·lectiva, i és cert, almenys en teoria. Però *normalització lingüística* reflecteix de manera més transparent un concepte inclusiu, que implica igualment la suma de les accions personals o de grup que van de baix a dalt i les intervencions institucionals, de dalt a baix. (Marí, 2016: 222)

És aquest el sentit, doncs, d'entitats com Plataforma per la Llengua, que té una base social actualment de més de 26.000 socis i que pretén, d'una banda, conscienciar la població de la importància de l'ús de la llengua catalana per al seu manteniment i, de l'altra, pressionar els governs perquè defensin els drets dels catalanoparlants. Així, entitats amb una gran base social que promouen l'activisme per la llengua són la manifestació més evident de la voluntat dels parlants per normalitzar la seva llengua.

El creador del concepte de *normalització lingüística* fou el sociolingüista valencià Lluís Vicent Aracil (1965), que explicava que parteix d'una situació de conflicte lingüístic (dues llengües que es disputen un lloc), que només pot desembocar en

la substitució lingüística (de la llengua forta per la feble) o en la normalització lingüística, que comporta retornar al seu lloc normal la llengua subordinada o minoritzada. Altres autors, com Rafel Ninyoles, van desenvolupar la mateixa idea:

Hom ha encunyat un altre terme, el de planificació lingüística (= *language planning*), però salta a la vista que "normalitzar" significa alguna cosa més que "planificar lingüísticament" –tot i que la normalització haja exigut ben sovint l'aparell d'una planificació.

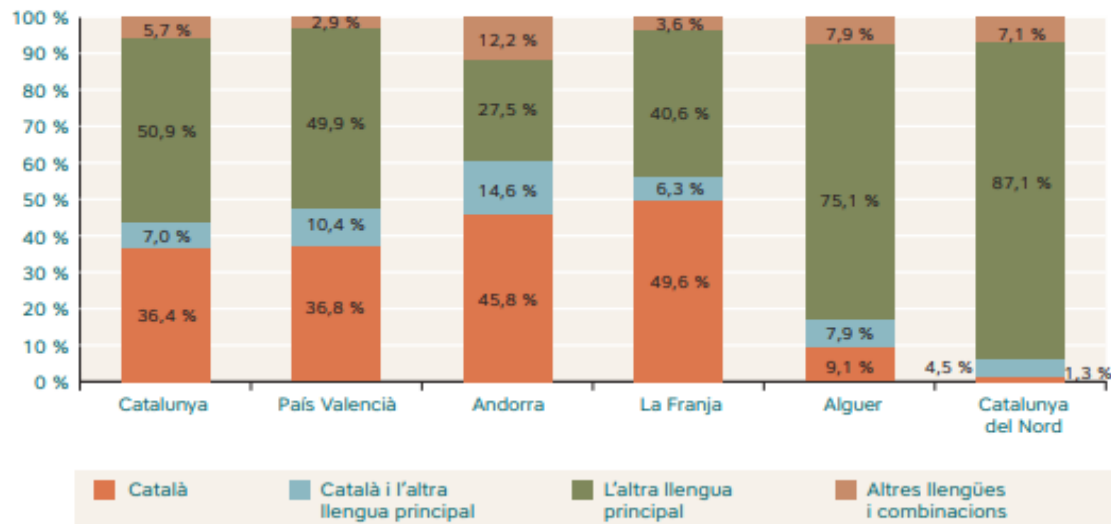
Hi ha, però, en el nostre terme, dues implicacions que cal posar en relleu. D'una banda, normalitzar significa donar normes, regular, codificar, estandarditzar un idioma establint una varietat supradialectal. D'altra banda, aquest terme suggereix posar, o retornar, al seu nivell "normal" una cultura: situar-la en peu d'igualtat amb unes altres cultures, en un mateix pla. (Ninyoles, 1982: 93)

Fets aquests aclariments, vegem quines són les dades d'ús del català en tota la seva comunitat lingüística. El volum i la naturalesa de les dades són heterogenis segons el territori, perquè no a tot arreu es fan els mateixos estudis. De manera general, podríem presentar el següent gràfic:

Gràfic 1

Població segons la llengua habitual per territoris

Gràfic 3.5. Població segons la llengua habitual per territoris

Nota: País Valencià: zona valencianoparlant.

Generalitat de Catalunya, 2019: 42.

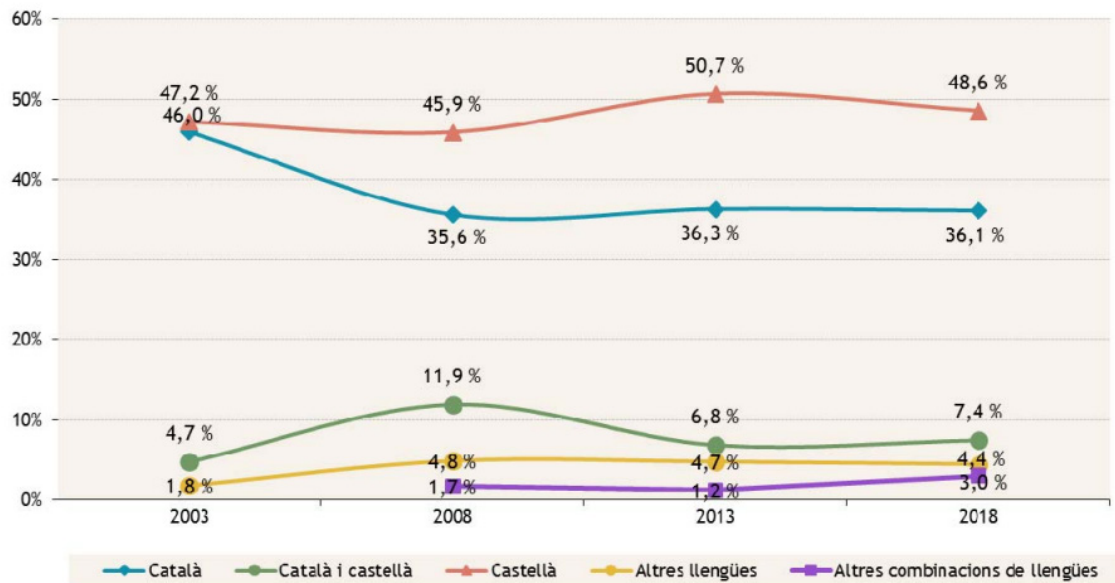
L'indicador de la llengua habitual és el que permet mesurar l'ús de la llengua de manera més clara, tot i que la metodologia de l'enquesta té més limitacions que no pas la de l'observació, com veurem al següent apartat. Com es pot veure en aquest gràfic, la situació no és homogènia en tots els territoris. D'una banda, la Franja i Andorra són els dos territoris en què hi ha més catalanoparlants habituals que no castellanoparlants, tot i que la situació legal és molt diferent entre l'un i l'altre, perquè a la Franja el català té molt poca protecció i no és llengua vehicular a l'ensenyament i, en canvi, a Andorra el català és l'única llengua oficial de l'estat. En una situació intermèdia, en què el català té una mica menys de pes que el castellà, trobem Catalunya, el País Valencià i les Illes Balears —que no surten al gràfic però que el mateix estudi té en compte (vegeu 2019: 42)—, en què a més la situació legal és semblant, atès que els tres estatuts d'autonomia

preveuen que el català és la llengua pròpia del territori. I en una situació molt diferent i difícil per a la supervivència del català trobem Catalunya Nord i l'Alguer, en què la llengua minoritzada conviu amb idiomes estatals com el francès i l'italià respectivament (i el sard, una altra llengua minoritzada, en el cas de l'Alguer). Certament, les xifres diuen que la continuïtat del català està molt compromesa en aquests dos territoris.

Una altra qüestió que cal tenir en compte per avaluar la vitalitat del català és la pèrdua de parlants habituals aquests darrers anys. Val a dir que no hi ha estudis que analitzin aquesta situació amb profunditat perquè no sempre s'han fet enquestes d'usos lingüístics. En el cas de Catalunya, es va començar el 2003 amb l'Enquesta d'Usos Lingüístics de la Població (EULP), i aquestes són les dades:

Gràfic 2

Enquesta d'Usos Lingüístics de la Població (EULP)

EULP, 2018.

Com es pot veure en aquest gràfic, en deu anys s'ha passat d'una situació d'igualtat entre les dues llengües oficials a un lleuger augment del castellà i a una pèrdua de parlants habituals de català de deu punts percentuals. Les causes són diverses i complexes, però sens dubte la qüestió demogràfica hi ha tingut un pes important, i és que a partir dels anys 2000 l'onada immigratòria de persones novingudes de tot arreu del planeta ha tingut un efecte important, ha implicat l'augment en un milió de persones més aproximadament, i sembla que el català no ha tingut tant com caldria el paper de llengua de cohesió social i d'acollida.

Estudis sobre l'ús del català en l'àmbit educatiu

Una de les activitats més usuals de Plataforma per la Llengua són els estudis sobre l'ús de la llengua en àmbits concrets, atès que per poder plantejar mesures de normalització lingüística cal conèixer la realitat acuradament per saber on cal intervenir. Alhora, els resultats que s'obtenen serveixen per fer pressió i per conscienciar la població

i les institucions de la importància de plantejar actuacions per millorar la salut de la llengua.

Així, el 2019 es va decidir tirar endavant *l'Estudi sociolingüístic als patis d'escoles i instituts de zones urbanes de Catalunya*, amb l'objectiu de mesurar l'ús de la llengua als centres educatius i veure si hi havia diferència entre l'etapa Primària (de 6 a 12 anys) i la Secundària (de 13 a 16 anys). Aquest estudi va tenir molt ressò mediàtic pels resultats i perquè els grups polítics no catalanistes van acusar l'entitat d'espionar els alumnes amb propòsits polítics¹, atès que es va fer servir la metodologia de l'observació no participant per a l'anàlisi dels usos lingüístics. Aleshores, atès l'impacte, diferents organismes han demanat a Plataforma per la Llengua estudis d'aquest tipus. El més important i el primer que es va dur a terme va ser *l'Estudi sociolingüístic als patis dels instituts públics de Valls*.

¹ Vegeu, com a exemple, aquesta notícia del diari *El Mundo*: <https://www.elmundo.es/cataluna/2019/07/19/5d30ca1221efa0536b8b458f.html>

Estudi Sociolingüístic Als Patís D'escoles i Instituts de Zones Urbanes de Catalunya.

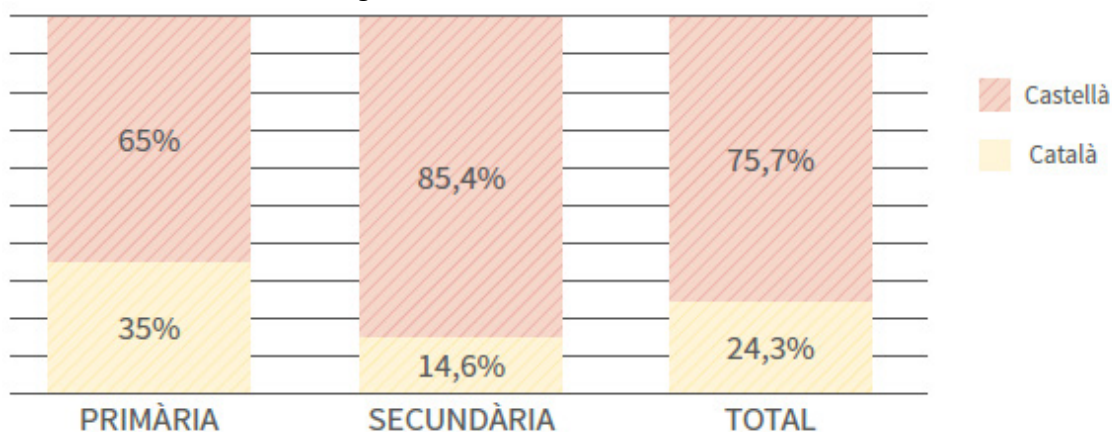
L'estudi es va dur a terme a cinquanta centres educatius, vint-i-cinc de Primària i vint-i-cinc de Secundària, de titularitat pública i privada. Es van tenir en compte municipis de més de 35.000 habitants, pertant, zones urbanes, que representen el 61% de la població total de Catalunya. Aquests nuclis estan repartits per tot Catalunya, com ara Figueres, Vic, Lleida, Reus, Badalona... Per tant, no solament fa referència a la zona metropolitana de Barcelona, coneguda per ser la menys catalanoparlant. Els centres van ser seleccionats, per garantir l'heterogeneïtat de la mostra, d'acord amb el criteri de la Condició Lingüística Ambiental (vegeu Plataforma per la Llengua, 2019a: 14-22), que consisteix a establir tres categories: alta (més catalanoparlant), mitjana (més bilingüe) i baixa (més castellanoparlant), a partir

de les dades declarades de la població dels coneixements de la llengua del cens lingüístic.

La metodologia utilitzada per a l'estudi va ser l'observació no participant d'incògnit. Un investigador contractat per l'entitat va anar als cinquanta centres per dur a terme un taller lúdic durant l'hora del pati amb quinze alumnes i un professor. El taller no tenia res a veure amb la llengua i l'observador feia veure que només sabia parlar en anglès, per tal de no interferir en la tria del codi (tot i que sí que tenia coneixement tant del català com del castellà). Així, aquest es comunicava amb el professor i explicava l'activitat, que els alumnes desenvolupaven en un minut. L'observador anava apuntant les interaccions que sentia i la llengua en què es produïen, tant les dels alumnes entre ells com les del professor amb els alumnes. Les dades resultants es poden veure en el següent gràfic:

Gràfic 3

Resultats de l'estudi sociolingüístic

Plataforma per la Llengua, 2019a: 27

El que crida més l'atenció d'aquest gràfic és la diferència de l'ús del català entre la Primària i la Secundària, que justament era el que es volia comprovar amb l'estudi. Mentre que a la Primària les converses en català són el 35% a la

Secundària baixa a més de la meitat, un 14,6%, fet que indica que en la franja d'edat de l'adolescència hi ha una anomalia, per alguna raó es perd ús del català.

Pel que fa a l'ús del català del professorat, es va observar que a la Primària era del 87,6% en català i a la Secundària del 72,2%. Per tant, per bé que també hi ha una baixada que podria explicar el baix ús de la llengua dels adolescents, no es pot considerar que l'ús del català del professorat sigui la causa de l'anomalia esmentada, perquè continua sent molt alt (vegeu Plataforma per la Llengua, 2019a: 29).

A banda, les dades d'ús del català als patis es van analitzar segons les tres categories de CLA esmentades amunt, i es va veure que hi havia força diferència entre zones. Cal destacar que a la Secundària, fins i tot en la CLA alta, que se suposa catalanoparlant, es va trobar que el castellà superava el català: les converses en català van ser el 45,83%, mentre que a la Primària eren el 75%. A la CLA mitjana es va trobar que el nombre es reduïa moltíssim, d'un 36,2% a la Primària a un 11,77% a la Secundària, i a la CLA baixa, mentre que a la Primària s'observava un 6,88%, a la Secundària era del 0% (vegeu Plataforma per la Llengua, 2019a: 30-37).

En conclusió, aquest estudi posa de manifest una situació desfavorable del català entre el jovent, que per alguna raó deixen de parlar-lo. L'estudi apunta que les causes podrien ser diverses:

Havent tingut en compte la responsabilitat indispensable però no suficient que pugui tenir el professorat, hem establert que les principals causes afegides, segons el que s'ha pogut observar, són la manca de referents culturals en català, el fenomen de la immigració i, sobretot, la vigència de la norma de subordinació del català, que implica una convergència gairebé sistemàtica cap al castellà. Així doncs, encara que l'educació no hagi de carregar amb tota la responsabilitat, és una bona eina per revertir totes aquestes causes detectades. (Plataforma per la Llengua, 2019a: 45)

Estudi Sociolingüístic als Patis dels Instituts Públics de Valls

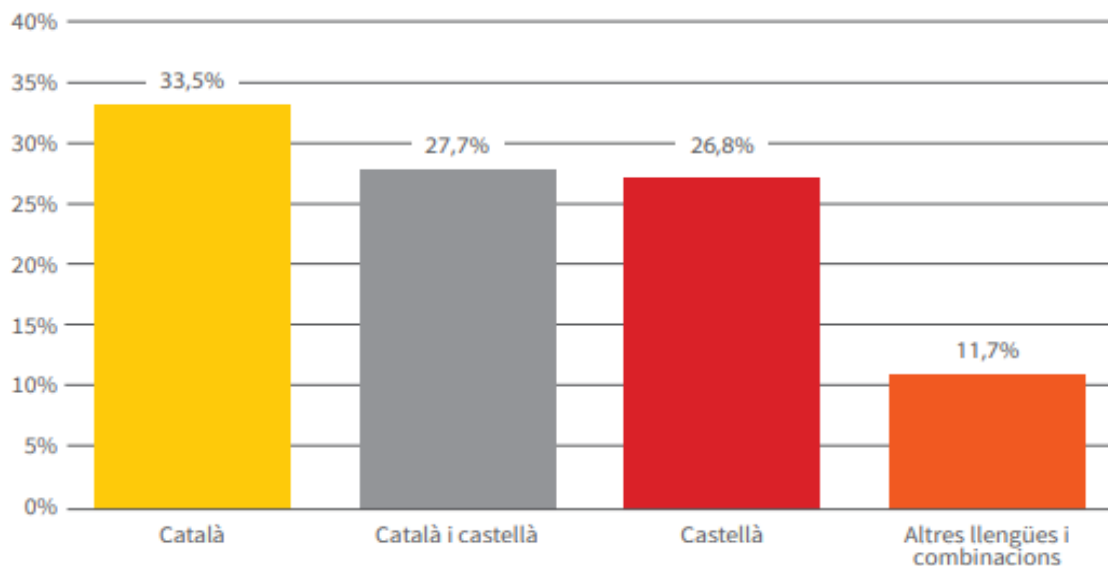
Aquest estudi va ser encarregat per la Regidoria d'Educació i Política Lingüística de l'Ajuntament de Valls el 2020, arran de la publicació de l'estudi explicat a l'apartat anterior. En aquest cas, es van analitzar els tres instituts públics de Valls, un municipi d'uns 24.000 habitants, capital de la comarca de l'Alt Camp. Aquesta zona i el nucli urbà són coneguts per ser més aviat catalanoparlants, tal com demostren les dades oficials (vegeu Plataforma per la Llengua, 2021: 14-21). Tot i així, les dades no van ser gaire bones per al català, com veurem.

En aquesta ocasió es van combinar dues metodologies per creuar dades. D'una banda, es va fer una enquesta a tot l'alumnat (més de 2.000 joves) per preguntar la llengua inicial i perquè declarassin l'ús habitual de la llengua, i també per preguntar pels hàbits de consum audiovisual. D'una altra banda, es va fer servir la metodologia de l'observació durant l'estona del pati i les entrades i sortides als centres. Pel que fa a les dades de l'enquesta, podem veure el següent gràfic:

Gràfic 4

Llenaua inicial dels alumnes dels instituts públics de Valls

Gràfic 5. Llengua inicial dels alumnes dels instituts públics de Valls

Plataforma per la Llengua, 2021: 28.

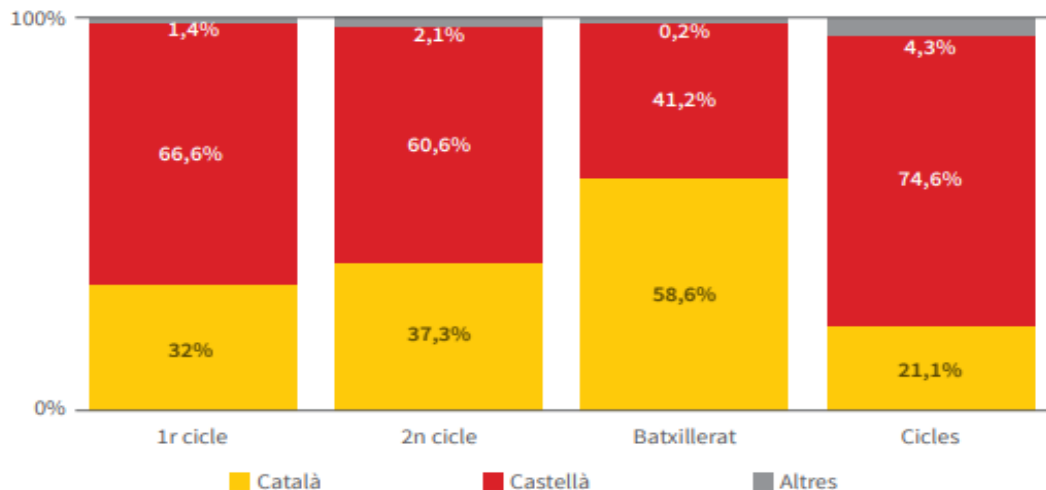
Com es pot veure, el català és llengua inicial de més alumnes que no pas el castellà. És remarcable que hi ha un nombre força elevat d'alumnes que es declaren bilingües de llengua inicial, cosa que no és habitual trobar en la resta de la població si mirem l'Enquesta d'Usos Lingüístics de la Població del 2018, en què tan sols un 2,8% declara que té les dues llengües com a inicials.

Partint d'aquestes dades, l'observació va donar com a resultat un 39,4% d'ús de català enfront d'un 59% de castellà (l'1,6% restant van ser altres llengües). Ens trobem, doncs, amb una situació anòmala com en l'altre estudi, atès que el català està en minoria malgrat les dades de llengua inicial. A més, també sorprèn que la diferència entre nivells educatius és força elevada:

Gràfic 5

Llengua de les converses segons cicles educatius dels alumnes dels instituts públics de Valls

Gràfic 9. Llengua de les converses segons cicles educatius dels alumnes dels instituts públics de Valls²¹

Plataforma per la Llengua, 2021: 35

El més destacable és que la diferència entre el Batxillerat i els cicles formatius és abismal, clarament el camí formatiu escollit determina els usos lingüístics. I també és remarcable que hi ha una lleugera diferència entre el primer i el segon cicle de Secundària, que acaba resultant que en aquest període educatiu l'ús de català és del 35% de mitjana, per tant, poc més d'un terç.

Les causes d'aquesta situació ja les hem vist abans, però les dades extretes de l'enquesta sobre els hàbits de consum audiovisual corroboren sobretot la manca de referents. Es va preguntar sobre els perfils més seguits a les xarxes socials Instagram, TikTok i Youtube, i els que feien publicacions en català anaven de l'1,6% a Youtube i TikTok al 2,9% a Instagram, la resta eren en castellà en un gran volum i en anglès (en el cas de TikTok era del 25,1% en anglès). També es va preguntar pels canals de televisió més vistos i per plataformes d'audiovisual en línia, i els resultats van ser molt desfavorables per al català

(vegeu per al consum audiovisual Plataforma per la Llengua, 2021: 38-51).

Exemples D'activitats de Planificació Lingüística

En aquest apartat veurem exemples de projectes que tenen l'objectiu de normalitzar la llengua en diferents àmbits. Com hem explicat anteriorment, les mesures de planificació lingüística es dissenyen a partir de dades, com ara són els estudis presentats a l'apartat anterior. Es parteix d'una situació concreta, en què es valora que s'ha d'actuar per millorar l'estat del català, i es dissenyen activitats, que s'avaluen per valorar l'impacte que han tingut.

Plans D'Actuació Lingüística Integral

Aquest és un dels projectes més ambiciosos de Plataforma per la Llengua, que es va començar a implantar el 2016 al barri barceloní de Ciutat Meridiana, un dels que té les rendes econòmiques més baixes de la ciutat i

menys coneixements i ús de la llengua. L'objectiu d'aquest projecte és dur a terme diverses activitats per fomentar el català en zones on aquesta llengua té històricament poc ús. El Pla es divideix en diversos àmbits, per actuar de manera integral, com ara el comerç, l'educació, les entitats de lleure, culturals i religioses, el d'administracions públiques... Un dels trets principals és que totes les actuacions es fan juntament amb el teixit associatiu de la zona, perquè el treball en xarxa és crucial per als objectius del pla.

El 2017 es va engegar un altre Pla al districte 6è de Sabadell, que inclou quatre barris (Campoamor, la Creu de Barberà, Espronceda i les Termes) amb molt poc ús de català i força immigració. En aquest cas, es va dur a terme un informe de diagnosi (Plataforma per la Llengua, 2019b) per analitzar quina era la situació de partida i determinar quines eren les zones prioritàries i els col·lectius amb més necessitats. Així, es van analitzar les dades d'immigració i les nacionalitats més presents per barris, el nivell d'estudis, la renda i els coneixements de la llengua declarats al cens lingüístic. També es va tenir en compte la història dels barris, per demostrar que són zones que van néixer de manera precària, en plena dictadura franquista, fornida de molta immigració i que avui dia acumula moltes conseqüències de la formació dels barris. D'altra banda, es va dur a terme un informe específic sobre la vitalitat del català en l'àmbit comercial, analitzant la retolació, la cartellera, l'atenció oral i les pàgines web de tots els establiments comercials del districte, més de cinc-cents (Plataforma per la Llengua, 2019c).

El 2020 es va començar un altre Pla a l'Eix Besòs, zones concretes que toquen al riu Besòs dels municipis de Sant Adrià de Besòs, Santa Coloma de Gramenet

i Badalona, amb molta població immigrada i molt poc ús de català tradicionalment. També es va elaborar un informe de diagnosi (Plataforma per la Llengua, 2020) per seleccionar els barris en què era més prioritària l'actuació.

En aquests tres plans s'han dut a terme un munt d'activitats i s'ha participat en diversos actes, festes, jornades, etc., i s'ha col·laborat en tots aquells espais de trobada entre els diferents agents del territori, de manera que Plataforma per la Llengua ha esdevingut una entitat més dels barris i un referent en divulgació de la llengua. S'han organitzat des de grups de conversa o de reforç lingüístic per a joves i adults fins a tallers per a joves (vegeu el següent apartat), concerts, activitats en festes majors de barris, etc.²

Tallers Per a Joves

Aquesta activitat es va dissenyar com a activitat pròpia dels Plans d'Actuació Lingüística Integral, explicats a l'apartat anterior, i com a mecanisme per potenciar l'ús del català entre els joves, que a l'apartat 3 ja hem vist que estava amenaçat. L'entitat té publicades les fitxes dels tallers a la seva web en un catàleg i uns vídeos promocionals³. Les temàtiques són diverses però l'objectiu comú és "fomentar l'ús del català a través de la música i les noves tecnologies". Així, en podem trobar de rap, de creació de mems (imatges humorístiques que circulen per les xarxes socials), de glosa i rumba, de teatre, de diversitat lingüística, de doblatge, de xarxes socials, de ràdio...

Els tallers solen tenir una durada de dues hores i es pot dur a terme durant

2 Podeu trobar informació de les activitats a la web dels Plans d'Actuació: <https://www.plataforma-llengua.cat/actuaciolinguiisticaintegral/>

3 Vegeu-ho a: <https://www.plataforma-llengua.cat/serveis-formacions/tallers-joves/>

l'horari lectiu, però si hi ha centres que tinguin interès en l'àmbit es poden dissenyar activitats a mida o de manera continuada, per aprofundir en la qüestió. Cal remarcar que aquests tallers també s'adrecen al món del lleure educatiu que treballin amb joves. Un dels tallers que tenen més èxit i que acumula més èxits és el de rap, que té l'opció de crear una cançó de rap i gravar-ne un videoclip, com una activitat continuada. Per exemple, es va dur a terme un videoclip al barri de la Mina, de Sant Adrià de Besòs, abans que s'engegués el Pla d'Actuació de l'Eix Besòs (vegeu 4.1), i es va col·laborar amb les tres associacions que treballen amb joves i el centre educatiu del barri. El resultat va ser molt bo i va tenir una molt bona rebuda al barri⁴.

Pel que fa al taller de diversitat lingüística, cal destacar que als centres on es programen s'ofereix una proposta educativa que es va elaborar amb un grup de recerca sobre diversitat lingüística de la Universitat de Barcelona, el GLiDi, anomenada *Una mà de llengües*, que en set unitats proporciona una panoràmica de la diversitat lingüística al món, curiositats i propostes d'activitats per sensibilitzar en la importància de la conservació de les llengües. El taller és habitualment impartit per parlants de diverses llengües amb alfabetos no llatins (àrab, amazig, rus i panjabi de l'Índia) que també parlen català, per tal que els joves tinguin referents positius en català, propers a la seva realitat, i que alhora tinguin contacte amb les llengües més presents als Països Catalans.

Cal destacar també que els tallers de xarxes socials són molt importants per contrarestar la poca oferta de referents audiovisuals en català per als joves,

4 Vegeu la notícia i el videoclip a: <https://www.plataforma-llengua.cat/que-fem/noticies/4711/fills-de-la-mina-el-videoclip-de-rap-i-rumba-en-catala-fet-pels-joves-de-la-mina>

tal com hem assenyalat a l'apartat 3.2. Aquests tallers són impartits per creadors de contingut de referència, com ara Sir Joan, Juliana Canet, Berti_iau, Marc Lesan, Cabra Fotuda o Gal·la Martí. Els centres també poden sol·licitar, a convenir amb l'entitat, l'influenciador que més els interessi segons els aspectes que vulguin treballar. Atesos els objectius del taller, la consigna als creadors de contingut és que estableixin un vincle amb els adolescents perquè es puguin interessar pels continguts que difonen i així l'activitat pugui tenir el resultat que alguns joves els comencin a seguir. D'aquesta manera, els creadors obtenen més seguidors i l'alumnat que no té accés a aquesta mena de continguts n'acabi tenint.

Per acabar, cal remarcar que aquests tallers es difonen anualment per diferents mitjans, tant a la pàgina web de l'entitat com a través de diversos canals del mateix Departament d'Educació de la Generalitat de Catalunya. D'aquesta manera, la informació dels tallers arriba als centres per mitjà dels centres de recursos educatius, de la Subdirecció general de Llengües del Departament d'Educació, dels Plans Educatius d'Entorn, etc. Així, aquestes activitats resulten una eina molt útil per difondre de manera lúdica l'ús del català entre aquell alumnat que hi té menys accés i serveixen als centres per desenvolupar activitats curriculars de manera atractiva per als joves.

Campanya "No T'excusis. Tots som Referents Lingüístics"

Tal com hem explicat, una de les funcions de Plataforma per la Llengua és desenvolupar campanyes de sensibilització per intervenir els usos lingüístics en un àmbit concret. La campanya "No t'excusis" es va plantejar a partir dels resultats de l'*Estudi sociolingüístic als patis d'escoles i instituts de zones urbanes de Catalunya*,

explicat a l'apartat 3.1. Com hem vist, l'ús del català entre els més joves és força baix i és possible que una de les causes és que els docents no siguin prou curosos amb l'ús de la llengua als centres educatius. Tanmateix, com hem discutit, no sols és responsabilitat dels docents i prou, sinó que tot el temps educatiu és important i, per tant, tots els educadors que tenen contacte amb infants i joves han d'estar conscienciats de la importància d'usar el català i de tenir una actitud positiva cap a aquesta llengua.

Així, la campanya s'adreça no solament al personal docent, sinó també a molts més professionals. En total són cinc àmbits: educatiu, famílies, lleure, esport i administracions. Cadascun disposa d'un tríptic amb reflexions, consells i recursos per mantenir el català i mirar de potenciar-lo, que són consultables i accessibles per a tothom a la pàgina web de la campanya⁵. Per tant, la campanya pretén ser transversal i d'ampli abast per a tota la comunitat educativa de Catalunya, les Illes Balears i el País Valencià.

Cal destacar que aquesta campanya, engegada el setembre del 2021, és compartida amb més organitzacions de referència de la comunitat educativa, que són dos sindicats de professorat (Intersindical-CSC i USTEC-STEs) i un d'alumnat (Sindicat d'Estudiants dels Països Catalans). A les Illes Balears també hi ha entitats com STEI Intersindical, Obra Cultural Balear o l'Insitut d'Estudis Eivissencs. D'aquesta manera, s'ha aconseguit més visibilitat de la campanya a través d'aquestes organitzacions, que tenen molt contacte amb els centres educatius i amb molts professionals del sector educatiu. També s'han organitzat actes i xerrades per presentar la campanya de manera

conjunta amb les organitzacions per tot el territori.

A banda dels actes i els tríptics de la web, la campanya demanava la signatura d'una carta oberta en què es posa de manifest la importància de ser un referent lingüístic per als infants i joves, i que demana que tots els professionals i les institucions emprenguin accions per millorar la situació del català en l'àmbit educatiu. Cal dir que la campanya va tenir molt impacte i que de seguida va acumular milers de signatures, i avui dia ja en té gairebé 40.000.

Conclusions

En aquest article hem vist com l'entitat Plataforma per la Llengua treballa per la normalització de la llengua de baix a dalt, a través dels més de 26.000 socis, per tant, és la societat qui empeny de baix a dalt per reclamar a les institucions que garanteixin els drets lingüístics dels catalanoparlants. A través dels exemples d'actuacions, hem constatat que hi ha tres maneres de portar a terme aquesta normalització: l'elaboració d'estudis per conèixer amb més exactitud la situació de la llengua en àmbits concrets, l'execució d'activitats per fomentar l'ús de la llengua en diferents col·lectius i àmbits, i l'organització de campanyes per conscienciar la població de l'ús de la llengua.

A través de les accions dutes a terme, la capacitat d'incidència per obtenir resultats en favor de la llengua depèn de l'impacte aconseguit i, així, és necessari avaluar-ho. La manera de fer-ho pot ser, per exemple, tornar a fer un estudi que ja s'hagi fet en un àmbit concret amb la mateixa metodologia després de l'actuació, per veure si ha millorat. I en el cas d'aquelles accions que es duen a terme per pressionar les administracions, només cal comprovar si hi ha hagut moviments d'aquestes en la direcció esperada.

⁵ Vegeu la web de la campanya a: <https://www.notexcusis.cat/>

Com a exemple de pressió a les administracions que ha donat el seu fruit podem esmentar el cas de l'estudi als patis exposats a l'apartat 3.1. L'observació duta a terme per Plataforma per la Llengua i la publicació dels resultats van ser el 2019 i, com s'ha explicat, l'objectiu era també conscienciar la població d'una situació crítica de l'ús de la llengua entre els joves i desplegar una campanya de conscienciació posteriorment, explicada a l'apartat 4.3 ("No t'excusis"). Doncs és destacable assenyalar que al cap de dos anys, el 2021, el Consell Superior d'Avaluació del Sistema Educatiu, un organisme del Departament d'Educació de la Generalitat de Catalunya, va presentar unes dades d'una enquesta feta el 2006, el 2013 i el 2021 entre

l'alumnat, recollides a CSASE (2021), i el conseller d'Educació, Josep González-Cambray, va fer unes declaracions per assenyalar, per primer cop en molts anys, que l'ús del català entre els joves es trobava en un moment crític i, en conseqüència, va presentar un pla per revertir la situació⁶.

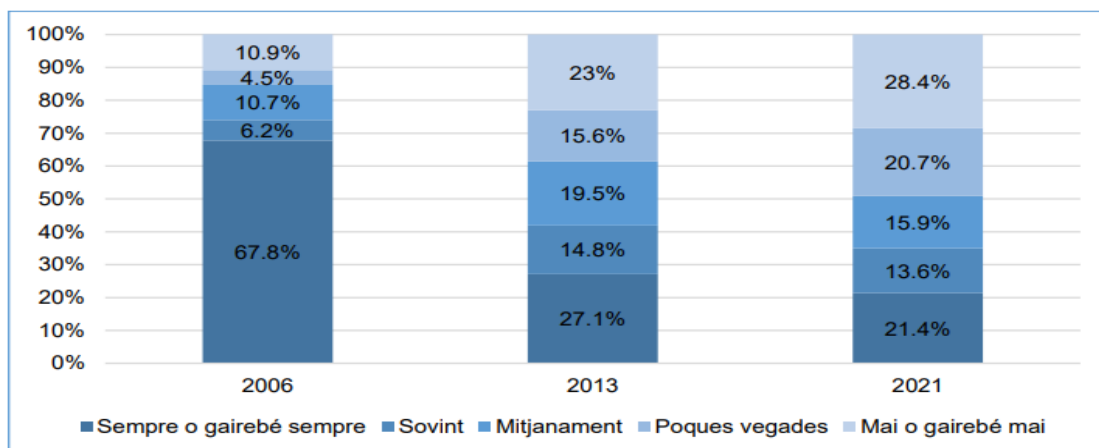
Les dades eren molt preocupants, certament. Com a exemple, podem citar que tan sols el 46,8% dels professors parlen sempre en català al grup d'alumnes (2021: 58), quan el 2006 era del 63,7%; per tant, no apliquen la immersió lingüística segons el que preveu la normativa. I les dades següents realment van ser les meves esfereïdores:

⁶ Vegeu: <https://www.rac1.cat/info-rac1/20211104/4102835082194/catala-aules-escola-professors-alumnes-llengua-situacio-preocupant-educacio.html>

Gràfic 6

Fins a quin punt s'utilitza el català al teu entorn quan fas activitats en grup amb altres companys dins la classe?. Percentatges. Onades 2006 (n=1.369), 2013 (n= 2.552) i 2021 (n= 3.205)

Gràfic 3.5. "Fins a quin punt s'utilitza el català al teu entorn quan fas activitats en grup amb altres companys dins la classe?". Percentatges. Onades 2006 (n= 1.369), 2013 (n= 2.552) i 2021 (n= 3.205)

CSASE (2021: 62)

D'entrada es pot veure que tan sols un 21,4% dels alumnes parla sempre o gairebé sempre amb els companys a classe (al pati pot ser una altra cosa, com hem vist). En canvi, un 28,4%

mai o gairebé mai i un 20,7% poques vegades, és a dir, que gairebé la meitat en fa un ús molt reduït o nul. També es destacable que hi ha hagut un descens impressionant, perquè en quinze anys

s'ha passat d'un 67,8% que parlava en català sempre o gairebé sempre a un 21,4%. Però no s'ha de perdre de vista que ja el 2013 les dades van ser ja molt dolentes i diferents al 2006, en què es va passar del 67,8% al 27,1% dels alumnes que parlaven sempre o gairebé sempre català a l'aula. Tot i així, en aquell moment no hi va haver cap reacció de l'administració, les dades hi eren però no es va fer res per contrarestar-ho. Ara, després de l'acció de Plataforma per la Llengua el 2019, amb unes dades semblants a les del 2013, la Generalitat de Catalunya no va tenir més remei que reconèixer la situació d'emergència lingüística i invertir recursos per revertir la situació.

Es pot veure, doncs, com l'actuació d'entitats com Plataforma per la Llengua és clau per impulsar canvis en la normalització d'una llengua, tant des del punt de vista social com institucional, perquè la força de baix (de la base social) pot arribar a activar les forces de dalt, que al capdavant són les que tenen més marge de maniobra per fer política lingüística. La planificació lingüística, que són mesures per intervenir en l'ús d'una llengua, les poden fer i les fan agents diversos, com hem vist. Però la política lingüística depèn sobretot de les institucions, i si es vol aconseguir la normalització d'una llengua, cal que sigui decidida i valenta, i en això la societat hi té molt a dir i a fer, a través de l'associacionisme i de l'activisme.

Referències

- ARACIL, Lluís V. (1965): *Conflit linguistique et normalisation linguistique dans l'Europe nouvelle*, Perpinyà: IR-SCE.
- CONSELL SUPERIOR D'AVUACIÓ DEL SISTEMA EDUCATIU (2021): *Estudi sociodemogràfic i lingüístic de l'alumnat de 4t d'ESO a Catalunya 2006-2013-2021*. Barcelona: Departament d'Educació. Generalitat de Catalunya. Disponible en línia a: <http://csda.gencat.cat/web/.content/home/arees-actuacio/publicacions/informes-avaluacio/29-informes.pdf>
- FISHMAN, Joshua (1991): *Reversing Language Shift: theoretical and empirical foundations of assistance to threatened languages*, Clevedon: Multilingual Matters.
- GENERALITAT DE CATALUNYA (2019): *Els usos lingüístics als territoris de llengua catalana*, Barcelona: Direcció General de Política Lingüística. Disponible en línia a: <https://llengua.gencat.cat/web/.content/documents/publicacions/btpl/arxius/27-btpl-usos-linguistics-territoris.pdf>
- HAUGEN, Einar (1983): "The implementation of Corpus Planning", dins COBARRUBIAS, Juan; FISHMAN, Joshua: *Progress in Language Planning: International Perspectives*, Berlin: Walter de Gruyter, p. 269-289.
- MARÍ, Isidor (2016): "Conflicte lingüístic i normalització: conceptes vigents per a les polítiques públiques?", *Treballs de Sociolingüística Catalana*, núm. 26, p. 219-229.
- NINYOLES, Rafael Lluís (1982): *Idioma i prejudici*, Palma: Moll.
- PLATAFORMA PER LA LLENGUA (2019a): *Estudi sociolingüístic als patis d'escoles i instituts de zones urbanes de Catalunya*, Barcelona: Plataforma per la Llengua. Disponible en línia: <https://www.plataforma-llengua.cat/que-fem/estudis-i-publicacions/248/estudi-sociolingueu-als-patis-descoles-i-instituts-de-zones-urbanes-de-catalunya>
- PLATAFORMA PER LA LLENGUA (2019b): *Diagnosi de la situació sociolingüística del districte 6è de Sabadell*, Barcelona: Plataforma per la Llengua. Disponible en línia: <https://www.plataforma-llengua.cat/media/upload/arxius/Diagnosi%20situaci%C3%B3%20socioling%C3%BC%3ADstica%20a%20Sabadell.pdf>

PLATAFORMA PER LA LLENGUA (2019c): *La vitalitat del català als establiments comercials del districte 6è de Sabadell*, Barcelona: Plataforma per la Llengua. Disponible en línia: https://www.plataforma-llengua.cat/media/upload/pdf/la-vitalitat-del-catala-als-establiments-comercials-del-districte-6e-de-sabade-ll_1574337450.pdf

PLATAFORMA PER LA LLENGUA (2020): *Diagnosi de la situació sociolingüística de l'Eix Besòs*, Barcelona: Plataforma per la Llengua. Disponible en línia: https://www.plataforma-llengua.cat/media/upload/pdf/eix-besos-situacio-sociolingüistica-web_1627539732.pdf

PLATAFORMA PER LA LLENGUA (2021): *Estudi sociolingüístic als patis dels instituts públics de Valls*, Barcelona: Plataforma per la Llengua. Disponible en línia: https://www.plataforma-llengua.cat/media/upload/pdf/estudi-patis-instituts-valls-def_1630936241.pdf